

JOSEP RIUS-CAMPS

Comentari als Fets dels Apòstols

Vol. IV

D'Efes a Roma, amb marrada a Jerusalem:
Tercera i quarta fases de la missió
al paganisme
(Ac 18,24-28,31)

FACULTAT DE TEOLOGIA DE CATALUNYA
BARCELONA

© Edicions de la Facultat
de Teologia de Catalunya
ISBN: Obra completa: 84-86065-25-9
Volum IV: 84-254-86065-61-5

Barcelona, 2000

Dipòsit legal: B. 2.847-2000 (Vol. IV)

Impressió: EDIM. Badajoz, 157-159. Barcelona

ÍNDEX

PROEMI.....	7
Abreviatures i sigles.....	9
III. TERCERA FASE DE LA MISSIÓ: ÀSIA PROCONSULAR (EFES) (Ac 18,24-20,3).....	11
A. PROLEGÒMENS [A] (18,24-28).....	15
1. Perfil d'Apol·lo(ni) [a] (18,24-25).....	18
2. Àquila i Priscil·la instrueixen Apol·lo(ni) sobre el Camí [b] (18,26a-c).....	20
3. Uns corintis supliquen a Apol·loni que els acompanyi a Corint [c] (18,26d TO/27a TA).....	21
4. Carta dels efesis recomanant Apol·lo(ni) als deixebles de Corint [b'] (18,27a-b TO/27b TA).....	21
5. Apol·lo(ni) rebut els jueus de Corint demostrant que Jesús és el Messies [a'] (18,27c-28).....	22
B. FUNDACIÓ DE L'ESGLÉSIA D'EFES (ÀSIA PROCONSULAR) [B] (19,1-10).....	25
1. L'Esperit Sant invita Pau a desistir d'anar a Jerosòlima i tornar a la província d'Àsia [a] (19,1a).....	29
2. Pau topa amb una comunitat de deixebles que no han rebut Esperit Sant [b-c] (19,1b-2).....	30
3. Abans de l'arribada de Pau hi havia a Efes una comunitat baptista [d-e] (19,3).....	31
4. Pau instrueix la comunitat de deixebles sobre l'adhesió a Jesús com a Messies [f] (19,4).....	31
5. Constitució de la comunitat cristiana d'Efes [f'] (19,5-6) ..	32
6. Una comunitat fundada sobre una base jueva [e'] (19,7)....	33
7. Pau discuteix a la sinagoga durant tres mesos seguits [d'] (19,8).....	33

8.	Enèsim fiasco de Pau amb la sinagoga i obertura als pagans [c'-b'] (19,9)	34
9.	L'activitat de Pau com a polemista arriba a tots els habitants de la província d'Àsia [a'] (19,10).....	35
C.	TERCER SUMARI: LLUMS I OMBRES DE LA PREDICACIO DE PAU [C] (19,11-22).....	37
1.	Grans alliberacions atribuïdes a la predicació de Pau [a] (19,11-12).....	43
2.	Un grup d'exorcistes jueus ambulants intenten d'emular Pau [b] (19,13)	44
3.	Un segon grup d'exorcistes pagans (segons el TO) pren el relleu [c] (19,14)	44
4.	El mal esperit s'ensenyoreix d'ambdós grups d'exorcistes [d] (19,15-16).....	46
5.	Profund impacte en tots els habitants d'Efes [e] 19,17).....	48
6.	Clarificació de la comunitat creient [d'] (19,18)	49
7.	Cremadissa de llibres de màgia [c'] (19,19).....	49
8.	Envigoriment i creixença de la comunitat efesina [b'] (19,20)	50
9.	La missió al paganisme, ajornada per una decisió unilateral de Pau [a'] (19,21-22).....	51
D.	EL MOTÍ D'EFES [B'] (19,23-41)	55
1.	Amotinament dels orfegres contra el Camí [a] (19,23-24)..	61
2.	Arenga de Demetri als companys orfegres [b] (19,25-27) ..	62
3.	Al crit dels artesans, l'entera ciutat es precipita al teatre [c] (19,28-29).....	65
4.	Els deixebles impedeixen a Pau de presentar-se davant la plebs [d] (19,30).....	66
5.	Alguns asiarques supliquen Pau que no s'aventuri a anar al teatre [e] (19,31).....	67
6.	Confusió total de l'assemblea [f] (19,32)	67
7.	Els jueus fan comparèixer Alexandre davant l'assemblea [e'] (19,33a-b)	68
8.	Defensa frustrada d'Alexandre [d'] (19,33c).....	68
9.	Total incompatibilitat entre judaisme i religiositat pagana [c'] (19,34)	69
10.	El canceller sobreseu la causa i dissol l'assemblea [b'] (19,35-40).....	70
11.	Dissolució de l'assemblea popular [a'] (19,41)	73

E.	EPÍLEG DE LA TERCERA FASE DE LA MISSIÓ [A'] (20,1-3).....	75
1.	Partença d'Àsia cap a Macedònia [a] (20,1).....	77
2.	Travessia de Macedònia i arribada a Grècia [b] (20,2)	78
3.	Conjura dels jueus contra Pau [b'] (20,3a-c).....	79
4.	L'Esperit Sant posa proa als plans de Pau (TO) [a'] (20,3d).....	80
IV.	QUARTA I DARRERA FASE DE LA MISSIÓ. MARRADA I CALVARI DE PAU, CAMÍ DE ROMA (Ac 20,4-28,31).....	83
A.	PRIMERA ESTACIÓ: TRÒADA. DARRERA CELEBRACIÓ DE L'EUCARISTIA [A] (20,4-13)	87
1.	Els set portadors de la gran col·lecta [a] (20,4-5).....	91
2.	El grup «nosaltres» reapareix a Filipis i aconsegueix els set delegats a Tròada [b] (20,6).....	93
3.	El grup «nosaltres» vol celebrar l'Eucaristia, però Pau discuteix fins a mitjanit [c] (20,7)	94
4.	La sala superior il·luminada per torxes/lluernes [d] (20, 8)	95
5.	L'adolescent Bonaventura, personificació de l'auditori de Pau [e] (20,9)	96
6.	Pau reanima el noi [d'] (20,10).....	97
7.	Pau celebra l'Eucaristia i predica fins a l'alba [c'] (20,11).	97
8.	Reticències de Lluc respecte als portadors de la col·lecta [b'] (20,12).....	98
9.	Separació momentània del grup «nosaltres» i de Pau [a'] (20,13).....	99
B.	SEGONA ESTACIÓ: MILET. PRIMERS ADVERTIMENTS DE L'ESPERIT SANT [B] (20,14-38 [-21,1a]).....	101
1.	El grup «nosaltres» acompanya Pau durant la travessia [a] (20,14-15a).....	108
2.	Arribada a Milet, després de passar de llarg Efes [b] (20,15b-c).....	109
3.	Pau evita de passar per Efes per temor que la comunitat posi impediments al seu projecte [c] (20,16).....	109
4.	Convocatòria a Milet dels responsables de la comunitat d'Efes [d] (20,17).....	112
5.	Discurs de comiat de Pau als responsables de la comunitat d'Efes [d'] (20,18-35)	112
a)	Memòria d'un trienni de missió a Efes [α]	113

b) Pau es referma en la seva decisió d'anar a Jerosòlima [β].....	114
c) Pau es declara lliure de qualsevol responsabilitat [γ]...	117
d) Parenesi: Exhortació als responsables a tenir cura del ramat [γ'].....	118
e) Invitació a vetllar [β']	119
f) Darreres remarques sobre la gratuïtat del ministeri [α']	121
6. Pregària de cloenda del discurs de comiat [c'] (20,36).....	123
7. Reacció dels dirigents a l'anunci de la partença definitiva de llur líder [b'] (20,37-38b).....	123
8. Reparició del grup «nosaltres» en el moment de salpar [a'] (20,38c-21a)	124
C. TERCERA ESTACIÓ: TIR. SEGON ADVERTIMENT DE L'ESPERIT SANT [C] (21,1[b]-6)	127
1. Travessia cap a Fenícia [a] (21,1-2).....	130
2. Arribada a Tír de Fenícia [b] (21,3-4a).....	131
3. Uns profetes adverteixen Pau que no pugi a Jerusalem [c] (21,4b)	133
4. Pregària, comiat i embarcament en la nau [b'] (21,5-6a)....	134
5. Replegament de la comunitat de Tir [a'] (21,6b)	136
D. QUARTA ESTACIÓ: CESAREA. DARRER ADVERTIMENT DE L'ESPERIT SANT [D] (21,7-14)	137
1. Ptolemaida: Nul·la sintonia amb la comunitat autòctona [a] (21,7)	140
2. Entesa total a Cesarea amb la comunitat de l'evangelista Felip [b] (21,8).....	141
3. Una comunitat profètica pels quatre costats [c] (21,9).....	142
4. Davallada de la regió de Judea del profeta Àgab [d] (21, 10)	143
5. Gest profètic d'Àgab apropiant-se del cenyidor de Pau [d'] (21,11)	144
6. Súplica insistent perquè Pau desisteixi del seu propòsit [c'] (21,12)	145
7. Pau disposat a tot, menys a abandonar el seu projecte [b'] (21,13).....	146
8. El grup «nosaltres» no està disposat a capitular [a'] (21, 14)	147
E. PUJADA A JEROSÒLIMA. PAU, TITLLAT D'APÒSTATA, ÉS OBLIGAT A PURIFICAR-SE EN EL TEMPLE [E] (21,15-26)	149

1. Pujada de «nosaltres» a Jerosòlima [a] 21,15.....	155
2. La comunitat de l'hel·lenista Mnasó/Nasó [b] 21,16-17a ...	155
3. Acolliment joiós dels germans de Jerosòlima [c] 21,17b....	157
4. Pau junt amb «nosaltres» es presenta davant Jaume [d] 21,18a.....	158
5. Pau conta als responsables el ministeri que ha desplegat entre els pagans [c'] 21,18b-19.....	159
6. Duríssima invectiva dels responsables contra Pau [b'] 21,20-25	161
7. Purificació de Pau i dels quatre nazireus en el temple [a'] 21,26.....	168
F. AMOTINAMENT DE JERUSALEM. L'EXÈRCIT ROMÀ EVITA EL LINXAMENT DE PAU EN MANS DELS SEUS CORRELIGIONARIS JUEUS [F] (21,27-34).....	171
1. Els jueus de la província d'Àsia avaloten la multitud [a] 21,27-28	175
2. Presumptes mòbils de l'aldarull [b] 21,29.....	177
3. Amotinament de l'entera ciutat de Jerusalem contra Pau [c] 21,30.....	177
4. El report de l'avalot arriba a orelles del tribú romà [d] 21, 31.....	178
5. Irrupció del tribú comandant la tropa [e] 21,32a.....	178
6. Cessament momentani d'hostilitats [d'] 21,32b	179
7. Ordre d'arrest de Pau [c'] 21,33	179
8. Cridòria discordant de la multitud [b'] 21,34a.....	180
9. Ordre de confinar Pau a la caserna [a'] 21,34b	180
G. PRIMERA CONFESSIÓ: PAU REIVINDICA SER UN JUEU HEL·LENISTA [G] (21,35-39).....	181
1. Els romans sostreuen Pau de mans del poble jueu [a] 21, 35.....	183
2. La multitud reclama la mort de Pau [b] 21,36.....	184
3. Pau demana al tribú permís per a parlar amb ell [c] 21, 37a-c.....	184
4. Desconcert del tribú sobre la identitat de Pau [b'] 21, 37d-38	185
5. Primera confessió de Pau [a'] 21,39.....	186
H. PRIMERA APOLOGIA: SEGONA CONFESSIÓ, RELAT RETROSPECTIU DE LA SEVA CONVERSIÓ I MISSIÓ AL PAGANISME [H] (21,40-22,24) ...	187

1.	Pau enceta la seva defensa [a] 21,40-22,1	194
2.	Silenci total en sentir-lo parlar en arameu [b] 22,2a	197
3.	Primera gran apologia de Pau davant el poble d'Israel [c] 22,2b-21	197
	a) Segona confessió de Pau [α]	198
	b) Sota el mestratge de Gamaliel [β]	198
	c) El perseguidor implacable [γ]	199
	d) Saule cau fulminat per l'experiència de Jesús Natzoreu [δ-ξ].....	200
	e) L'experiència interior dels acompanyants [η].....	201
	f) Primers passos del convertit [θ // θ']	203
	g) L'acompanyen cec fins a Damasc [η'].....	203
	h) Gràcies a Ananies, Saule recupera la vista i rep una missió universal [ζ'-δ'].....	204
	i) Invitació a exiliar-se de la institució jueva [γ']	205
	j) Rèplica de l'antic perseguidor [β']	206
	k) Pau s'hauria d'haver dirigit directament als pagans [α']	207
4.	Reacció airada dels habitants de Jerusalem [b'] (22,22)	208
5.	El tribú ordena ingressar-lo en la caserna i fer-lo cantar [a'] 22,23-24	208
I.	PAU S'ESCAPOLEIX DE LA FLAGEL·LACIÓ AL·LEGANT SER CIUTADÀ ROMÀ [I] (22,25-29)	209
	1. El centurió notifica al tribú que Pau és ciutadà romà [a-b] 22,25-26	212
	2. Interrogatori del tribú i solemne confessió de Pau [c-d] (22,27)	214
	3. Importància capital de la ciutadania romana [e] 22,28a-b ..	215
	4. Pau aconsegueix d'escapolir-se dels qui el volien fer cantar [d'-c'] 22,28c-29a	215
	5. El tribú, espavordit, mana soltar Pau [b'-a'] (22,29b-e).....	216
J.	TERCERA I DEFINITIVA CONFESSIÓ: PAU ES DECLARA FARISEU, DEIXEBLE DE FARISEUS [J] (22,30-23,11)	219
	1. El tribú romà convoca el Consell jueu i hi fa comparèixer Pau [a] 22,30	224
	2. Duríssim acarament entre Pau i el summe sacerdot Ananies [b-e] 23,1-4	225
	3. Pau intenta d'enfrontar els saduceus amb els fariseus esgrimint la seva filiació farisea [f] 23,5-6.....	226

4.	Davant l'aldarull provocat pels saduceus i fariseus, el tribú ordena que s'enduguin Pau a la caserna [e'-b'] 23,7-10.....	228
5.	De nit, el Senyor anima Pau a donar testimoniatge a Roma [a'] 23,11.....	230
K.	PAU DESEMMASCARA EL COMLOT DELS JUEUS GRÀCIES AL SEU NEBOT [K] (23,12-35).....	233
1.	Més de quaranta jueus es juramenten per atemptar contra la vida de Pau en una emboscada [a-c] 23,12-15.....	240
2.	El nebot de Pau s'assabenta del complot i li ho comunica [d-e] 23,16-17.....	242
3.	Revelació del complot al tribú per part del nebot de Pau [f-h] 23,18-21.....	243
4.	El tribú posa en alerta l'exèrcit perquè condueixin Pau a Fèlix, el governador de Cesarea [g'-f'] 23,22-30.....	244
5.	Sortida de nit cap a Antípatris i lliurament de la carta i de Pau al governador de Cesarea [e'-d'] 23,31-33.....	246
6.	El governador reté Pau custodiat en el pretori d'Herodes [c'-a'] 23,34-35.....	247
L.	CESAREA. ACUSACIÓ DE TERTUL I SEGONA APOLOGIA DE PAU [J'] (24,1-23).....	249
1.	Presentació de la querella davant el governador [a] 24,1....	255
2.	Acusació de Tertul [b] 24,2-8.....	256
3.	Els jueus corroboren l'acusació [c] 24,9.....	258
4.	Pau respon amb una segona apologia [b'] 24,10-21.....	259
5.	Ajornament de la vista del judici per part de Fèlix [a'] 24,22-23.....	262
M.	FÈLIX I DRUSIL·LA AJORNEN L'ALLIBERAMENT DE PAU [I'] (24,24-27).....	263
1.	Compareixença de Pau davant Fèlix i Drusil·la [a] 24,24....	266
2.	La polèmica de Pau atemoreix el pagà Fèlix [b] 24,25.....	267
3.	Fèlix espera endebades rebre diners de Pau [c] 24,26.....	268
4.	Rellevament de Fèlix per Porci Fest [b'] 24,27a.....	268
5.	Pau roman custodiat per causa de Drusil·la [a'] 24,27b.....	268
N.	PORCI FEST, SUCCESSOR DE FÈLIX, PUJA A JEROSÒLIMA [H'] (25,1-5).....	271
1.	Pujada de Fest a Jerosòlima [a] 25,1.....	274

2.	Els dirigents jueus tenen preparada un nova emboscada a Pau [b] 25,2-3	274
3.	Fest sosté que la vista s'ha de reprendre a Cesarea [a'] 25,4-5	275
O.	CESAREA: PAU APEL·LA AL CÈSAR DAVANT EL TRIBUNAL DE FEST [G'] (25,6-12).....	277
1.	Fest reprèn a Cesarea la vista del judici [a] 25,6.....	280
2.	Pau es defensa de les acusacions dels jueus [b] 25,7-8.....	280
3.	Fest proposa de traslladar el judici a Jerosòlima [c] 25,9 ...	281
4.	Apel·lació de Pau al tribunal del Cèsar [b'] 25,10-11	283
5.	Fest resol de tramitar el recurs de Pau [a'] 25,12.....	285
P.	TERCERA APOLOGIA DAVANT EL REI AGRIPA I BERENICE (VERÒNICA) [F'] (25,13-26,32).....	287
1.	El rei Agripa i Berenice (Verònica), vinguts a Cesarea, són informats per Fest sobre el pres Pau [a-b] 25,13-21	301
2.	Agripa està delerós de sentir Pau [c-d] 25,22.....	304
3.	Agripa es presenta a l'Audiència acompanyat de Berenice (Verònica) [e] 25,23	304
4.	Fest sol·licita els bons oficis d'Agripa per a poder informar el Cèsar [f-g] 25,24-26,1b.....	305
5.	Tercera gran apologia de Pau davant el rei Agripa [h] 26, 1c-23.....	307
a)	Exordi [α].....	308
b)	Fariseu estricte des de jove [β].....	308
c)	Una farsa de judici [γ-δ]	309
d)	L'implacable perseguidor dels creients [ε]	310
e)	Una Llum celeste va il·luminar Saule i els seus companys [ζ].....	311
f)	Jesús va interpel·lar Saule tan sols [ζ']	311
g)	Pau pren consciència de la missió al paganisme que Jesús li havia confiat en el camí de Damasc [ε'-δ']	313
h)	La predicació del penediment i la conversió universals, causa de l'enemistat visceral dels jueus contra Pau [γ'-β']	315
i)	Pau testimonia sobre el Messies sofrent i ressuscitat [α']	317
6.	Pau, titllat de boig per Fest, intenta de convèncer el rei Agripa a fer-se cristià [g'-f'] 26,24-27	318

7.	Comentari irònic d'Agripa i confessió de Pau [e'-d'] 26,28-29.....	319
8.	Deliberació dels assistents i solemne declaració sobre la innocència de Pau [c'] 26,30-31	321
9.	Agripa i Fest, constrets per l'apel·lació de Pau, acorden d'enviar-lo al Cèsar [b'-a'] 26,32	321
Q.	EL CALVARI DE PAU ENMIG DE LA GRAN TEMPESTA [E'] (27, 1-28,1)	323
1.	Pau i altres presos són lliurats al centurió Juli [a] (27,1)	335
2.	Navegant amb una nau adramitena: de Sidó, passant a recer de Xipre pels vents contraris, fins a Mira de Lícia [b-d] (27,2-6).....	336
3.	Arribada a Creta a bord d'una nau alexandrina: Ports Favorables [e] (27,7-8).....	338
4.	Partença, contra el parer de Pau: un vent huracanat impedeix d'atracar a Fènix [f-j] (27,9-14).....	339
5.	A la deriva [k-l] (27,15-17a)	341
6.	El temporal referma [m-o] (27,17b-20)	342
7.	Pau revela que, segons disseny de Déu, ha de comparèixer davant el Cèsar [p: centre] (27,21-26)	344
8.	Catorzena nit: s'apropen a terra [o'-m'] (27,27-29).....	345
9.	Intent frustrat de fuga per part dels mariners [l'-k'] (27, 30-32)	346
10.	Crepuscle del dia catorzè: Pau anima la tripulació a prendre aliment [j'-f'] (27,33-38)	347
11.	Dia catorzè: albiren terra [e'] (27,39-40).....	350
12.	Naufragi. Intent frustrat de matar els presos [d'-b'] (27,41-44b).....	350
13.	Tots sans i estalvis a l'illa de Malta [a'] (27,44c-28,1)	351
R.	MALTA: «MORT/RESURRECCIÓ» DE PAU [D'] (28,2-6)	353
1.	Acolliment amical de la comunitat missionera per part dels nadius [a] 28,2.....	356
2.	Els nadius interpreten com un càstig diví l'adherència d'un escurçó a la mà de Pau [b-c] 28,3-4	357
3.	Pau supera la prova [c'-b'] 28,5-6a	359
4.	Pau, un home de condició «divina» [a'] 28,6b.....	359
S.	GUARICIÓ DEL PARE DE PUBLI, EL PRINCIPAL DE L'ILLA [C'] (28, 7-10).....	361

1. El principal de l'illa, Publi, acull amablement el grup «nosaltres» [a] 28,7.....	363
2. Pau guareix el pare de Publi [b] 28,8.....	364
3. Nombroses curacions entre els nadius [b'] 28,9.....	365
4. Generositat dels nadius envers el grup de l'Esperit [a'] 28,10.....	365
T. ARRIBADA A ROMA, DESPRÉS D'UN BREU PERIPLE MARÍTIM [B'] (28,11-16).....	367
1. Darrer periple marítim, a bord d'una nau alexandrina amb l'emblema dels Dioscurs [a] 28,11-13a.....	370
2. Estada d'una setmana amb els germans de Putèols [b] 28,13b-14a.....	372
3. Encontre amb els germans de Roma [c] 28,14b-15.....	372
4. Lliurament dels presos al prefecte [b'] 28,16a-b.....	373
5. Pau en llibertat vigilada [a'] 28,16c-d.....	374
U. PAU DÓNA FINALMENT LA RAÓ A L'ESPERIT SANT [A'] (28, 17-31).....	377
1. Convocatòria dels jueus principals de Roma [a] 28,17a.....	382
2. Pau justifica la seva apel·lació al Cèsar [b] 28,17b-20.....	382
3. Els jueus no han rebut informes negatius contra Pau [c] 28,21-22.....	385
4. Pau intenta de convèncer els seus connacionals sobre la inauguració del Regne de Déu per Jesús [d: centre] 28,23.....	386
5. El profund desacord entre els jueus obre els ulls a Pau sobre l'obcecació del seu poble [c'] 28,24-28.....	387
6. Els jueus es retiren discutint acaloradament entre ells [b'] 28,29 TO.....	392
7. Pau predica el Regne de Déu i ensenya que Jesús Messies és el Senyor, sense interposar-hi cap mena d'obstacles [a'] 28,30-31.....	392
ÍNDEX.....	395

PROEMI

La redacció del quart i darrer volum del Comentari cursiu als Fets dels Apòstols ha resultat més laboriós del que havia previst, en part perquè he volgut condensar en un sol volum les dues darreres fases de la missió al paganisme separades per la prolongada marrada que Pau ha fet fer a la missió en prendre la decisió de pujar a Jerusalem abans d'assolir l'objectiu que el designi diví li havia fixat des d'un principi, Roma. Fent cas omís dels repetits advertiments de l'Esperit Sant que li ho desaconsellaven, Pau es veurà obligat a restar inactiu a la caserna de Jerusalem, primer, i en el pretori d'Herodes a Cesarea, durant més de tres anys, i no aconseguirà de reorientar la missió fins que amb plena consciència no es desdigni de pujar altre cop a Jerusalem apel·lant al Cèsar de Roma, cap i casal del paganisme.

La tercera fase de la missió és molt breu en comparació de les dues precedents, índex de la gran importància que Lluç atribueix a la fundació de l'església d'Efes, a partir de la qual el missatge s'estendrà a tota la província romana d'Àsia.

La marrada entre les presons de Jerusalem i Cesarea ocupa, en canvi, un espai molt considerable. Als tres advertiments de l'Esperit Sant, tractant d'impedir que Pau dugui a terme els seus plans personals, seguiran tres llargues apologies en defensa pròpia i tres confessions inequívokes de la seva identitat jueva i filiació farisea. Quan la situació se li farà insostenible i el governador romà li proposi de tornar a Jerusalem per a reprendre allí el judici davant el Consell jueu en presència seva, Pau apel·larà solemnement al Cèsar, com a única opció per a sortir de l'atzucac.

A partir d'aquest precís moment es posarà en moviment la màquina tan ben lubricada de l'exèrcit romà, a fi de dur sa i estalvi a Roma un presoner tan qualificat. Però ara seran els elements els qui es desencadenaran contra la comunitat missionera, tractant d'impedir que Pau, acompanyat del grup «nosaltres» i dels portadors de la gran col·lecta representats pel macedoni tessalonicenc Aristarc, pugui assolir l'objectiu que des d'un primer moment li havia estat assignat.

Finalment, un cop arribats a Roma, Pau intentarà encara per enèsima vegada de convèncer els seus connacionals jueus. En no aconseguir que es possessin d'acord entre ells —cosa que hauria provocat una reacció en cadena en el si del

judaisme, refractari a acceptar el messianisme de Jesús—, donarà la raó a l'Esperit Sant tirant-los en cara la profecia d'Isaïes sobre l'obstinació i l'encegament del poble jueu i proclamarà per tercera vegada, la definitiva, que la salvació que Déu ofereix ha estat enviada als pagans i que aquests sí que l'escoltaran.

Lluc clou inusualment el segon volum del seu projecte evangèlic amb un adverbí, «sense obstacles». Un cop Pau hagi remogut el darrer obstacle que podria fer fracassar la missió i impedir que arribés «fins als confins de la terra», Lluc donarà per acabat el seguiment circumstanciat dels personatges més representatius de la posada en pràctica del model que, seguint les petges d'altres evangelistes, havia exposat en el primer volum. Lluc no comparteix l'interès modern pels detalls de crònica i deixa aparentment en l'aire la compareixença de Pau davant el Cèsar. Es tracta d'un enèsim teologumen destinat a assabentar els seus lectors que Pau s'ha desdit definitivament del projecte que tant havia acariciat, pensant que amb la gran col·lecta podria suavitzar les relacions amb els judeocreients de Jerusalem, i que, en vista del gran fiasco i del perill imminent de perdre-hi la vida, ha apel·lat al màxim representant del paganisme, molt més ben disposat a escoltar el missatge relatiu al regnat de Déu i al testimoni feiaent de Jesús Messies, el Senyor de tots, que no pas el que es considerava com l'únic poble de Déu. D'aquesta manera, el tercer evangelista interpel·lava indirectament les seves comunitats cristianes, per tal que no es tanquessin en si mateixes encastellant-se en la seva idea de ser el nou poble de Déu.

Amb aquest volum dono per completat el Comentari als Fets dels Apòstols. El projecte que vaig anunciar en el Proemi del tercer volum comença ja a definir-se. Tan bon punt Jenny Heimerdinger tingui enllestida la publicació de la seva tesi doctoral sobre el Còdex Beza, emprendrem conjuntament la nova edició ampliada del Comentari en anglès. Paral·lelament voldríem oferir-lo també als lectors de parla castellana i italiana que hi estan interessats. Les presses no són bones conselleres. Aquest quart volum portarà una data excepcional, l'any 2000. Serà com un memorial permanent per a futures generacions de la incúria que al llarg de més de divuit segles ha mantingut separats els dos volums de l'obra lucana convertint el segon en un llibre de crònica sobre els Fets dels Apòstols. Des d'una posició no gens dominadora, com és la d'un autor en llengua catalana, m'agradaria alçar una petita senyera mostrant el greuge imponderable que s'ha comès en desenquadernar la seva obra i mantenir-la així durant centúries, una obra que estava pensada per a ser tota ella «evangeli», bona notícia. Esperem que el tercer mil·lenni que anem encetant li faci justícia, com proclama ell mateix en el primer volum a propòsit de Jesús: «Però els deixebles de la Saviesa li han fet justícia» (Lc 7,35).

Un agraïment especial a la Facultat de Teologia de Catalunya que ha volgut acollir en el si de les seves publicacions una obra que, per la seva llargària i per l'interès mostrat per la persona i l'obra de Lluc, participa també ella del caràcter tetramorf.

**III. TERCERA FASE DE LA MISSIÓ:
ÀSIA PROCONSULAR (EFES)
(Ac 18,24-20,3)**

La tercera fase de la missió té com a objectiu la fundació de l'església d'Efes i, per extensió, la predicació de l'Evangelí a l'entera província de l'Àsia provincial. Consta de cinc seqüències, molt breus la primera i la darrera, i relativament àmplies les tres centrals. En els Prolegòmens [A] es presenta un personatge emblemàtic que posarà les bases d'encuny jueu sobre les quals es bastirà l'església d'Efes (18,24-28). La segona seqüència [B] narra les diverses vicissituds que desembocaren en la fundació de l'església efesina (19,1-10). En el centre [C] Lluc ha col·locat el tercer i darrer sumari, on es descriuen els efectes relativament alliberadors de la predicació de Pau, però posant-ne en evidència les mancances amb l'actuació mimètica dels exorcistes jueus i pagans pertanyents a la casta sacerdotal i amb la profunda clarificació que es produeix en el si de la comunitat creient. En adonar-se de la situació, Pau decideix ajornar la visita que havia de dur a terme a Roma, segons li constava pel designi diví, i pren la decisió irrevocable de pujar a Jerusòlima (19,11-22). En la quarta seqüència [B'] Lluc refereix amb tot detall l'amotinament dels representants de la religiositat pagana exasperats pel proselitisme filojueu sobre el Camí (19,23-41). Finalitza la tercera fase amb un breu Epíleg [A'], on l'Esperit Sant, per tercera i darrera vegada en el decurs de la tercera fase (vegeu 19,1 D i 19,21), intenta endebades de reconduir la missió invitant Pau a tornar cap a la província de Macedònia, per on passa la *Via Egnatia* que l'havia de conduir a Roma (20,1-3). En esquema, heus ací les cinc seqüències que componen la tercera fase de la missió al paganisme:

[A] PROLEGÒMENS: Apol·lo(ni), un jueu alexandrí, posa les bases de la futura església d'Efes (18,24-28)

[B] FUNDACIÓ DE L'ESGLÉSIA D'EFES: Pau, a instàncies de l'Esperit Sant, accedeix a predicar el missatge del Senyor a la província d'Àsia (19, 1-10)

[C] TERCER SUMARI: Impotència i perills de l'apologètica d'encuny jueu (19,11-22)

[B'] EL MOTÍ D'EFES: La religiositat pagana reacciona airadament enfront del proselitisme dels judeocreients (19,23-41)

[A'] EPÍLEG: L'Esperit Sant intenta endebades de reconduir la missió a Roma (20,1-3)

A. PROLEGÒMENS [A] (18,24-28)

TA [a] 18,24 Cert jueu, Apol·lo de nom, alexandrí pel seu origen, home eloqüent, arribà a Efes, versat com era en les Escrip·tures.

[b] **25** Aquest havia estat instruït en el camí del Senyor i, fervent d'esperit, parlava i ensenyava amb força exactitud allò que feia referència a la persona de Jesús, si bé tan sols havia experimentat el baptisme de Joan; **26a** aquest, a més, havia començat a parlar amb valentia a la sinagoga.

[c] **26b** En sentir-lo Priscil·la i Àquila el prengueren a part i amb més exactitud li explicaren el camí de Déu.

[b'] **27a** Com que ell, però, tenia la intenció de fer la travessia fins a la província d'Acaia, tot encoratjant-lo, els germans van escriure als deixebles que l'acollissin.

[a'] **27c** Ell, un cop arribat, contribuï el gran manera al profit dels qui s'havien fet creients per la gràcia divina: **28** vigorosament, en efecte, refutava a fons els jueus en públic, mostrant per mitjà de les Escrip·tures que el Messies era Jesús.

TO [a] 18,24 Cert jueu, de nom Apol·loni, d'origen alexandrí, home eloqüent, arribà a Efes. Essent versat en les Escrip·tures, **25** —havia estat instruït a la seva pàtria en el missatge del Senyor— i fervent d'esperit, perorava i ensenyava amb exactitud allò que feia referència a Jesús, si bé tan sols havia experimentat el baptisme de Joan.

[b] **26a** Aquest es posà a parlar amb valentia a la sinagoga; en sentir-lo, Àquila i Priscil·la el prengueren a part i li explicaren amb més exactitud el Camí.

[c] **26d** Tanmateix, residien a la ciutat d'Efes alguns corintis; en sentir-lo parlar, li suplicaven que fes la travessia amb ells fins a llur pàtria.

[b'] **27a** Havent donat ell el seu consentiment, els efesis van escriure als deixebles que hi ha a Corint, per tal que acollissin l'home en qüestió.

[a'] **27c** Ell, un cop establert a la província d'Acaia, en gran manera contribuï al profit de les comunitats: **28** vigorosament, en efecte, refutava a fons els jueus en públic, discutint i mostrant per mitjà de les Escrip·tures que en Jesús era el Messies.

18,24-28 La primera seqüència de la tercera fase de la missió presenta, a manera de Prolegòmens [A], un personatge que es revelarà decisiu en el desenvolupament de la

missió per la província d'Àsia: Apol-lo(ni). Hem observat un procediment literari semblant a l'inici de la primera fase de la missió (Bar-Jesús: 13,6-12) i de la segona (Timo-teu: 16,1-3). La seqüència consta de cinc moviments [a b // c \\\ b' a'] tant en el TA com en el TO, si bé d'abast i continguts molt diversos. Segueixo l'estructuració del TO.

24-25 En el primer moviment [a], Lluc introdueix amb tota mena de detalls el personatge emblemàtic que donarà el to a la tercera fase de la missió: Apol-lo(ni). Els editors col·loquen un punt al final del v. 24, iniciant en el v. 25 un nou moviment amb un οὔτος escair [b] (vv. 25-26a: οὔτος... οὔτός τε).

24 Ἀπολλῶς ὄνοματι TA, anticipant el nom propi: aquesta singular construcció tan sols es presenta en Ac 5,1 TA; 9,11-12 (llac. en D d) i 19,24 TA (*om.* ὄνοματι D d gig) | ὄνοματι Ἀπολλώνιος (Ἀπελλῆς S* 36. 307. 431. 453. 536. 610. 1175 bo arm; Didymus Ammonius) TO (D 33, *nomine Apollonius* d gig [s]), construcció normal: Mc 5,22 (*om.* D it); Mt 27,32; Lc 1,5; 5,27 (*om.* ὄνοματι D); 10,38; 16,20; 19,2; 23,50; 24,13 D.18 TA; Ac 5,1 D.34; 8,9; 9,10.33.36; 10,1; 11,28; 12,13; 13,6 D; 16,1.14; 17,34 TA; 18,2.7; 20,9; 21,10; 27,1; 28,7.

Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει TA, construcció normal: cf. Mc 7,26; Ac 4,36; 18,2 | γένει Ἀλ. TO (D, *natione alexandrinus* d gig sy^p aeth), construcció emfàtica.

25 οὔτος TA (*hic* d): amb el pronom demostratiu el TA inicia un nou moviment [b], d'on se segueix que «Surprisingly placed between ἀνῆρ λόγιος and δυνατός ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς is the statement that Apollos reached Ephesus» (Barrett, *Acts* II 887) | ὅς TO (D [gig]): l'oració de relatiu en impf. perifràstic, adossada a l'incís δυνατός ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς i seguida d'un nou incís també en part. pr., καὶ ζέων τῷ πνεύματι, constitueix una aclaració parentètica de l'incís que el precedeix.

(κατηχημένος) ἐν τῇ πατρίδι TO (D, *in patria* d [gig]) | *om.* TA.

τὴν ὁδὸν κυρίου TA* (P⁴¹ B 242. 614. 2401 *pc*), fent referència a «el camí del Senyor» (Jahveh): cf., p. ex., Is 40,3, citat per Mc 1,3 par. | τ. ὁδ. τοῦ κυρίου TA² (S A *rell*), referit a «el Camí del Senyor» (Jesús): «la formule du TA en effet est anormale, car le mot ὁδός pour désigner le christianisme, est employé d'ordinaire sans déterminatif (9,2; 18,26(TO); 19,9.23; 22,4; 24,14.22)» (B.-L. II 130) | τὸν λόγον τοῦ κυρίου TO (D 36. 242. 323. 431. 453. 522. 945. 1739. 1891. 2298, *uerbum Domini* d): gen. obj. equivalent a l'expressió τὰ περὶ Ἰησοῦ que vindrà tot seguit.

ἐλάλει TA (D^{s.m.} [ῶ ἐλ. S | ἐλ. δέ B]) | ἀπελ. TO (D*, *eloquebatur* d gig).

(τὰ περὶ) τοῦ Ἰησοῦ TA (P^{41vid.74vid} S A B E L Ψ 0120. 36. 181. 307. 453. 610. 614. 945. 1175. 1241. 1409. 1505. 1678. 1739. 2495 *al*) | Ἰησοῦ TO (D 33. 2344 *pc*) | τ. κυρίου H L P S' M; Chr | τ. Χριστοῦ P^{41vid}.

26a-c En el segon moviment [b] reapareixen en escena Priscil·la i Àquila (TA) o Àquila i Priscil·la (TO), els quals es faran càrrec de la instrucció d'Apol-lo(ni) sobre el Camí. El TA inicia en el v. 26b un tercer moviment [c] (ἀκούσαντες δέ), mentre que relliga el v. 36a amb el moviment anterior (οὔτός τε). El TO comença un nou moviment amb un οὔτος escair.

οὔτός τε TA (*adque hic* d) | οὔτος TO (D^D [ητος D*] H 483. 1799 gig sa arm).

ἐν τῇ συναγωγῇ TA (D^D) | ἐν συν. D*, sense art.: la sinagoga en general: cf. Mc 3,1 TA (amb art. en D); 13,9 (pl.); Jn 6,59 TA (amb art. en D); 18,20; Ac 17,1; Jm 2,2.

ἀκούσαντες δέ αὐτοῦ TA (D^A) | καὶ ἀκ. αὐ. TO (D^A, *et cum audissent eum* d sy^p): D* p* s vg^{mss} bo^{mss} llegeixen erròniament ἀκούσαντος αὐτοῦ, com si es tractés d'un gen. absolut referit en sg. a Apol·loni. La mateixa construcció, καὶ ἀκούσαντες αὐτοῦ, referida a τινὲς Κορίνθιοι, compareix en la llició llarga del TO en el v. 26c (cf. *infra*).

Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας TA (P⁷⁴ S A B E 33 pc vg bo; Chr) | Ἄκ. κ. Πρ. TO (D Ψ 0120. 1739 H L P S' M d gig sy sa^{ms} geo; Aug Cass).

τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ TA (P⁷⁴ S A B 33. 181. 307. 453. 610. 614. 1175. 1409. 1678. 2344 al vg sy^h sa bo arm [τὴν τ. θ. ὁδὸν Ψ H L P S' M]) | τ. ὁδ. τ. κυρίου E 36 it vg^{cl} sy^p; Hier Aug | τὴν ὁδὸν TO (D, *uiam* d gig; Hes^{lat}), com en Ac 9,2; 19,9.23; 22,4; 24,14.22 | τὸν λόγον τοῦ κυρίου 323. 945. 1739. 1891 pc: cf. *supra*, v. 25 TO.

26d TO / 27a TA En el tercer moviment [c], en el centre de l'estructura (segons el TA comença aquí el quart moviment), es revela el motiu de l'anada d'Apol·lo(ni) a la província d'Acaia: per pròpia iniciativa (TA) / a petició d'alguns corintis residents a Efes (TO).

27a βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν... TA | **26d** ἐν δὲ τῇ Ἐφέσῳ ἐπιδημοῦντές τινες Κορίνθιοι καὶ ἀκούσαντες αὐτοῦ παρεκάλουν διελθεῖν σὺν αὐτοῖς εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν TO (D, *in Aephesum autem exeuntes quidam Corinthi et audierunt eum hortantes transire cum ipsis in patria ipsorum* d vg^{ms} [sy^{hmg}]).

27a-b TO / 27b TA En el quart moviment [b'] es prepara el trasllat d'Apol·lo(ni) a la província d'Acaia. Segons el TA, no és sinó la continuació de l'anterior. Ambdues recensions, malgrat les profundes divergències, coincideixen a comprovar la redacció d'una carta de recomanació per als deixebles de Corint perquè donin acolliment a Apol·lo(ni).

...προτροψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν TA | συγκατανεύσαντος δὲ αὐτοῦ οἱ Ἐφέσιοι ἔγραψαν τοῖς ἐν Κορίνθῳ μαθηταῖς ὅπως ἀποδέξονται τὸν ἄνδρα TO (D, *redeunte* (en lloc de *aduenite*?) *autem eo Ephesi scripserunt qui sunt in Corintho discipulis quomodo exciperent hunc uirum* d sy^{hmg} [ἀδελφοὶ per Ἐφέσιοι]): si bé el verb συγκατανεύω és un hàrax en el NT, Lluc empra per triplicat l'equivalent συγκατατίθημι (Lc 23,51; Ac 4,18 D; 15,12 D), verb que tampoc no figura en cap altre escriptor del NT. El primer connota un sentit més trivial que el segon, el qual adquireix valor judicial.

27c-28 En el darrer moviment [a'] es descriu la gran contribució aportada per Apol·lo als creients (TA) / per Apol·loni a les comunitats (TO) de la província d'Acaia, gràcies a la polèmica que entaulà públicament amb els jueus. Les correspondències amb el moviment correlatiu [a] són nombroses: Ἰουδαῖός δέ τις // τοῖς Ἰουδαίοις; κατήντησεν εἰς Ἐφεσον // παραγενόμενος (TA) / ἐπιδημήσας εἰς τὴν Ἀχαΐαν (TO); ἐν ταῖς γραφαῖς // διὰ τῶν γραφῶν; (ἀπ)ελάλει καὶ ἐδίδασκεν // (διαλεγόμενος καὶ TO) ἐπιδεικνύς; τὰ περὶ (τοῦ TA) Ἰησοῦ // εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν (TA) / τ. Ἰησοῦν εἶναι Χριστόν (TO).

27c ὃς παραγενόμενος συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσιν διὰ τῆς χάριτος TA | ὃς ἐπιδημήσας εἰς τὴν Ἀχαΐαν πολὺν συνεβάλετο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις TO (P^{38vid} D, *qui cum exiuit in Achaïam multum contulit in ecclesiis* d [contulit tradueix l'aor. del TA!]).

28 ἐπιδεικνύς TA | διαλεγόμενος καὶ (- P³⁸) ἐπιδ. TO (P^{38vid} D 257. 383. 614. 1799. 2147. 2401². 2412, *disputante* [= *disputans*] et d).

εἶναι τὸν χριστὸν Ἰησοῦν TA (χρ. εἶναι Ἰη. P^{38vid}): l'art. pressuposa conegut el Messies, mentre que la nova informació sobre Jesús es presenta sense art. | τὸν Ἰη. εἶναι χρ. TO (D a d vg^{ms} sy): l'art. suposa conegut Jesús, sense l'art. es dona nova informació sobre el seu messianisme: cf. Heimerdinger-Levinsohn, *The Use of the Definite Article* 23.

c o m e n t a r i

La tercera fase és la més breu de les quatre de què consta la missió al paganisme, indicatiu probable de la importància que Lluc li atribueix. (Es va adverant, en efecte, com un procediment literari característic dels evangelistes el fet de descriure amb trets ben simples allò que consideraven que era més important, capgirant així del tot l'escala de valors.) L'objectiu d'aquesta tercera fase és la fundació de l'església d'Efes, la ciutat més significativa de la província d'Àsia i, per extensió, la predicació de l'Evangeli a l'entera província de l'Àsia provincial.

De les cinc seqüències que componen la tercera fase de la missió, la primera, relativament breu, en constitueix els Prolegòmens [A]. La seqüència consta de cinc moviments ordenats entorn d'un centre, formant la figura $ab // c \ \backslash \ b'a'$: presentació d'Apol·lo(ni) [a]; aparició en escena d'Àquila i Priscil·la [b]; els corintis residents a Efes s'interessen per Apol·lo(ni) [c]; carta de recomanació dels efesis als corintis [b'] i activitat d'Apol·lo(ni) com a polemista per la província d'Àcia [a'].

1. *Perfil d'Apol·lo(ni)*
[a] (18,24-25)

En el primer moviment [a] dels Prolegòmens, Lluc ens presenta amb tota mena de detalls la figura d'Apol·lo(ni), un personatge representatiu —com veurem tot seguit— del judaisme alexandrí que tenia informacions força exactes sobre la persona de Jesús.

18,24 En la solemne obertura de la tercera fase de la missió, exactament com en la de les dues fases anteriors, Lluc traça el perfil d'un personatge representatiu, que pel seu origen, formació jueva i posterior instrucció en el cristianisme contribuirà a posar els fonaments de la futura església d'Efes, cap i casal de la província d'Àsia. Segons la recensió alexandrina es diu Apol·lo, exactament com el personatge que apareix en les cartes paulines (1Co 1,12; 3,4.5.6.22; 4,6; Tt 3,13), amb l'èmfasi posat inusualment en el nom (vegeu Aparat crític); segons l'occidental, en canvi, pren el nom d'Apol·loni. Es tracta d'un personatge representatiu («cert»), un jueu hel·lenista oriünd d'Alexandria. El text alexandrí podria trair aquí la procedència d'aquesta recensió, en recalcar el gentilici («*alexandrí* pel seu origen»), mentre que l'occidental n'emfasitza la procedència («*d'origen alexandrí*»), invertint l'ordre habitual dels mots (vegeu Aparat crític). Com es pot observar, la recensió occidental es limita a traçar el perfil del nou personatge a base de tres trets descriptius units asindèticament, on consta en primer lloc el substantiu i seguidament el qualificatiu: nom-Apol·loni (d'Apol·lo), origen-alexandrí (d'Alexandria), baró-eloqüent (de *logos*/paraula). El text alexandrí, en canvi, anticipa el qualificatiu dels dos primers trets: Apol·lo-de nom, alexandrí-

pel seu origen, baró-eloqüent, és a dir, posa l'èmfasi en el nom d'un personatge ben conegut per la carta de Pau als Corintis (l'autor de les Pastorals també se n'ha servit) i en el gentilici que li és més familiar.

Es tracta d'un jueu hel·lenista que, pels trets amb què ha estat presentat (tres = descripció completa) i per la marca d'indeterminació («cert»), representa un dels cercles jueus d'Alexandria instruits. La seva arribada a Efes revela el caràcter missioner d'aquest cercle. Després de traçar el perfil del personatge, Lluç en descriu l'activitat, desglossant el darrer tret («eloqüent») de la descripció precedent.

25 El text alexandrí assigna l'incís «versat com era en les Escriptures» (l'Antic Testament, òbviament) a l'enumeració precedent i crea un nou moviment [b] en encetar la descripció de la seva activitat missionera: «Aquest havia estat instruït en el camí del Senyor.» La instrucció que rebé a Alexandria (encara que no s'expliciti, ho pressuposa la construcció perifràstica ἦν κατηχημένος) versava —si ens atenim al còdex Vaticà, principal representant de la recensió alexandrina— en el coneixement de «el camí del Senyor» (τὴν ὁδὸν κυρίου), Jahveh, que Joan Baptista havia proclamat recolzant-se en la profecia d'Isaïes relativa al futur èxode del Messies (cf. Lc 3,4 = Is 40,3 LXX). Els altres testimonis del TA ho entenen de «el camí del Senyor» Jesús (τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, amb article), de «el camí fresat per Déu per mitjà de Jesús, la seva obra salvífica»¹. A continuació enumera un segon tret que l'impel·lirà a actuar: «fervent d'esperit», una qualitat que prové de la part més íntima i noble de la persona (τῷ πνεύματι, amb article, indica que es tracta del seu esperit personal)². Prèviament «instruït en el camí del Senyor» i «fervent d'esperit» Apol·lo «parlava i ensenyava amb exactitud allò que feia referència a Jesús».

La recensió occidental combina aquests elements d'una altra manera. Després dels tres trets que perfilaven el nou personatge, es completa la descripció puntualitzant que la seva eloqüència es devia al fet d'«ésser versat en les Escriptures» i precisant en un incís parentètic (vegeu Aparat crític) que aquesta instrucció, relativa «al missatge del Senyor» Jesús, l'havia rebuda «a la seva pàtria», és a dir, que havia estat instruït a Alexandria sobre les profecies referents al messianisme de Jesús, cosa que es dirà de manera explícita al terme de la seqüència. L'activitat desplegada a Efes per Apol·loni es descriu a base de dos verbs que es corresponen quiàsticament amb els dos trets precedents: «perorava» // «fervent d'esperit» i «ensenyava» // «versat en les Escriptures». Els continguts de l'ensenyament d'Apol·loni, ensenyament que ha impartit amb força exactitud, fan referència explícita a la persona i al missatge de Jesús (τὰ περὶ Ἰησοῦ, sense article, per tractar-se de nova informació).

Malgrat ésser versat en el coneixement de l'Escriptura i haver estat instruït en allò que feia referència a la persona i al missatge de Jesús, Apol·lo(ni) desco-

¹ Schneider II 260, n. 15.

² Pace Barrett, *Acts* II 887.

neixia el baptisme amb Esperit Sant, essent així que «tan sols havia experimentat el baptisme de Joan». Representa, doncs, un membre del cercle del Baptista, que si bé reconeix Jesús com a Messies d'Israel, a pesar del rebuig de què ha estat objecte per les autoritats jueves, encara no s'ha integrat de ple en la comunitat judeocreient, car no té experiència de l'Esperit Sant.

2. Àquila i Priscil·la instrueixen Apol·lo(ni) sobre el Camí [b] (18,26a-c)

26a Fins al moment present Apol·lo(ni) havia parlat i ensenyat fora de l'àmbit de la sinagoga. Ara, però, es posa a parlar obertament sobre el messianisme de Jesús a la sinagoga d'Efes (TA) o a la sinagoga en general (D05)³. En la breu estada anterior de Pau a Efes, al terme de la segona fase de la missió, ambdues recensions asseveraven que Pau havia anat «a la sinagoga» (18,19). El text alexandrí no ofereix dificultat; l'occidental, en canvi, conserva una *lectio difficilior* en el segon cas, atesa la proximitat dels dos passatges. L'article anteposat a «sinagoga» de la primera menció faria referència a l'única sinagoga de la ciutat d'Efes, mentre que la manca d'article en la segona menció insinuaria que Apol·loni s'estrenà a la sinagoga. El text alexandrí considera que aquest incís forma part encara del moviment anterior (οὗτός τε); l'occidental, en canvi, inicia amb ell un nou moviment [b] (οὗτος ασινδῆτικ). Entra en escena en aquest moment una parella de personatges que ja ens és coneguda, Priscil·la i Àquila, segons el text alexandrí, o Àquila i Priscil·la, segons l'occidental. La recensió alexandrina, a més, marca aquí l'inici d'un nou moviment [c] (ἀκούσαντες δέ), mentre que l'occidental considera que l'incís forma part encara del segon moviment (καὶ ἀκούσαντες). Hom ha titllat el còdex Beza d'antifeminista per haver anteposat el nom d'Àquila al de Priscil·la. Lluc els havia presentats ja a Corint, al terme de la segona fase de la missió: primer, Àquila, natural del Pont, com a responsable de la comunitat constituïda per aquesta parella; tot seguit, Priscil·la, la seva dona (cf. 18,2-3 Comentari). En Ac 18,18 ambdues recensions testimonien l'ordre invers, Priscil·la i Àquila, com a mers acompanyants de Pau en la travessia cap a Síria. En arribar a Efes, Pau els havia deixats a la ciutat, no permetent que l'acompanyessin quan el dissabte següent a la seva arribada anà a la sinagoga i es posà a discutir amb els jueus (cf. 18,19 Comentari).

Àquila i Priscil·la l'han sentit parlar a la sinagoga sobre Jesús i el prenen a part, a fi d'instruir-lo amb més exactitud sobre el Camí. La recensió alexandrina afegeix un genitiu qualificatiu, «de Déu»⁴, estranya a l'ús absolut que fa Lluc nor-

³ La manca d'article connotaria la idea abstracta d'ensenyar en una sinagoga.

⁴ «The variation in the genitive employed, and in its position, tends to confirm this view [D d is probably to be accepted]» (Ropes, *Beginnings* III 178).

malment de «el Camí» (cf. 9,2; 19,9.23; 22,4; 24,14.22)⁵, un terme tècnic per a designar la nova «secta» (αἵρεσις, 24,14; 28,22) sorgida en el si del judaisme. Malgrat els seus coneixements molt exactes sobre el Camí, no és clar si constituïen una comunitat jueva molt propera al cristianisme o si ja són de fet creients. En la *Primera carta als corintis*, escrita entre els anys 55-56 a Efes, es parla ja de la comunitat que es reuneix a casa d'Àquila i Prisc(il·l)a (1Co 16,19), després que Pau hagués fundat l'església d'Efes sobre una base jueva de tipus baptista, això és, de jueus que no havien sentit a dir que cap d'ells hagués rebut Esperit Sant, com veurem en la propera seqüència (cf. Ac 19,1ss.).

3. *Uns corintis supliquen a Apol·loni que els acompanyi a Corint* [c] (18,26d TO/27a TA)

26d (27a) La recensió occidental conserva millor el tercer moviment [c], mentre que l'alexandrina el resumeix a manera d'encapçalament del quart moviment [b']. Alguns corintis que residien a Efes en qualitat d'estrangers⁶, després d'escoltar Apol·loni —com havien fet Àquila i Priscil·la— que parlava amb gran eloqüència i valentia a la sinagoga, li supliquen que els acompanyi fins a Corint, «llur pàtria». La recensió alexandrina, en canvi, atribueix l'anada d'Apol·lo a Grècia a la seva pròpia iniciativa: «Com que ell, però, tenia la intenció de fer la travessia fins a la província d'Acaia...»

4. *Carta dels efesis recomanant Apol·lo(ni) als deixebles de Corint* [b'] (18,27a-b TO/27b TA)

27a Novament la recensió occidental conserva millor aquest penúltim moviment [b'] que no pas l'alexandrina. En el resum que en fa aquesta darrera recensió, «els efesis» (TO) són qualificats ja de «els germans», com si es tractés d'una comunitat creient⁷. L'una i l'altra recensió coincideixen a qualificar els corintis de «deixebles»: «els germans van escriure als deixebles» (TA) / «els efesis van escriure als deixebles que hi ha a Corint» (TO), així com en la carta de recomanació: «que l'acollissin» (ἀποδέξασθαι αὐτόν TA, infinitiu completiu⁸ relatiu al contingut de la carta) / «per tal que acollissin l'home en qüestió» (ὅπως ἀποδέξωνται τὸν ἄνδρα TO, finalitat de la carta de recomanació). La recensió

⁵ En Ac 24,22 es presenta una construcció molt semblant a la del TO: ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ.

⁶ ἐπιδημῶ compareix, en aquest sentit, en Ac 2,10; 17,21; 18,26D.27 D.

⁷ «Jedenfalls unterstützen die (christlichen) "Brüder" —solche gibt es also vor der Ankunft des Paulus!— seine Absicht» (Schneider II 261).

⁸ Cf. B.-D.-R., § 392,5, n. 5b.

occidental ho ha fet precedir del consentiment d'Apol·loni: «Havent donat ell el seu consentiment, els efesis van escriure...», confirmant-se així que no ha estat Apol·lo qui prengué la iniciativa d'anar cap a Grècia (TA), sinó els corintis residents a Efes; l'alexandrina, en canvi, ho ha fet precedir d'una acció d'encoratjament per part dels germans efesis, «tot encoratjant-lo», referint-ho sia a Apol·lo (cosa que seria el més obvi) sia al contingut de la carta de recomanació⁹.

5. *Apol·lo(ni) rebut els jueus de Corint demostrant que Jesús és el Messies*
[a'] (18,27c-28)

27c La recensió alexandrina narra que Apol·lo, «un cop arribat (a la província d'Acaia), contribuí en gran manera al profit dels qui s'havien fet creients per la gràcia divina¹⁰». L'occidental precisa, al seu torn, que Apol·loni, «un cop establert a la província d'Acaia, en gran manera contribuïa al profit de les comunitats», a saber, de les comunitats establertes en aquesta província romana que anaven visitant mentre feien la travessia cap a Corint. L'alexandrina posa l'accent en l'aorist complexiu: «contribuí (συνεβάλετο) en gran manera»; l'occidental anticipa l'adverbi i utilitza l'imperfet iteratiu: «en gran manera contribuïa (συνεβάλλετο)»; el text alexandrí es fixa en «els qui s'havien fet creients», mentre que l'occidental parla de «comunitats». Es pressuposa, doncs, que a la província d'Acaia hi havia ja abundants comunitats de creients, cosa que no queda gens clar a l'Àsia proconsular, almenys pel que fa a la recensió occidental. De fet, Apol·lo(ni), si bé ha estat presentat com un jueu molt ben instruït en tot el que fa referència a Jesús i al Camí propugnat per ell, no s'ha dit d'ell que s'hagués fet creient en sentit ple, a diferència dels corintis (τοῖς μαθηταῖς TA / τοῖς ἐν Κορίνθῳ μαθηταῖς TO, respectivament τοῖς πεπιστευκόσιν TA / ἐν ταῖς ἐκκλησίαις TO). El suspens que Lluc ha creat deliberadament no es resoldrà sinó més tard, en la propera seqüència.

28 Mitjançant una explicativa, ambdues recensions expliciten en què consistí la contribució d'Apol·lo(ni): «vigorosament, en efecte, refutava a fons els jueus en públic, mostrant per mitjà de les Escripures que el Messies era Jesús» (TA) / «discutint i mostrant per mitjà de les Escripures que en Jesús era el Messies» (TO). Hi ha diferències d'accent entre l'una i l'altra recensió. Es pressuposa que

⁹ «Die Ermunterung kann sich auf Apollos (vorzeitig) oder auf das Schreiben beziehen (gleichzeitig)» (B.-D.-R., § 339, n. 3).

¹⁰ Schneider II 261 uneix διὰ τῆς χάριτος a συνεβάλετο πολύ, seguint Loisy, Wikenhauser, Conzelmann, i ho entén de la gràcia de Déu; Haenchen 485 ho refereix a Apol·lo(ni): «durch seine (besondere) Gnade(ngabe)»; d'altres, entre els quals Overbeck, Preuschen i Williams, als creients. En Ac 15,11 Pere precisa que διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ (Χριστοῦ) πιστεύ(σ)ομεν σωθῆναι (entre parèntesis les variants de D).

les comunitats d'Acaia ja han trencat amb la sinagoga, per això es diu que «refutava a fons (διακατηλέγγετο)¹¹ els jueus en públic». El text occidental descriu millor en què consistí aquesta refutació mitjançant dos verbs que desglossen les dues facetes del verb compost precedent: «discutint (διαλεγόμενος)», un verb quasi exclusiu del segon volum de Lluc entre els evangelistes¹², faria referència a la primera preposició del verb compost (δια-), i «mostrant (ἐπιδεικνύς)»¹³, a la segona (κατα-). Apol·lo(ni) refuta els jueus servint-se de les Escripures (l'AT). L'objecte de discussió i l'acció de mostrar recau, segons el text occidental, en la persona de Jesús, ben coneguda de tots (τὸν Ἰησοῦν, amb article), de qui predica que és el Messies esperat pels seus connacionals jueus (εἶναι χριστόν); segons l'alexandrí, en canvi, l'acció de mostrar versa sobre el Messies, patrimoni dels jueus (τὸν χριστόν), títol que segons Apol·loni correspon a un tal Jesús, a qui els jueus de Corint no coneixen (εἶναι... Ἰησοῦν). La discussió entaulada, segons el TO, amb els jueus pressuposaria que aquests estaven assabentats dels fets de Jesús; la demostració, no.

Recordem que el mateix Apol·lo(ni) ensenyava a Efes tot allò que feia referència a Jesús, un personatge que, segons el text occidental, era desconegut dels efesis (τὰ περὶ Ἰησοῦ, sense article), i que, en canvi, segons l'alexandrí, era ben conegut d'ells (τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, amb article anafòric), és a dir, a la inversa que aquí. No cal dir que és més versemblant que Jesús fos ja conegut pels jueus de Corint i de la província d'Acaia, atès que hi havia arreu comunitats cristianes, que no pas a Efes, on no n'hi ha constància fins ara. Aquesta sembla ser la raó per la qual els corintis que residien temporalment a Efes exhortaren Apol·lo(ni) a traslladar-se a la província de Grècia i, en concret, a Corint, preveient que allí podria desplegar millor els seus coneixements sobre el messianisme de Jesús, així com els seus dots dialèctics, atès que ja s'havia entaulat una gran discussió entre la sinagoga i l'església.

Tant la parella formada per Àquila i Priscil·la, a qui Pau havia deixat a Efes, com el jueu alexandrí Apol·lo(ni) que hi ha estat de passada, com també els corintis que hi han residit una temporada, han anat preparant entre tots el terreny perquè es constitueixi ben aviat una comunitat cristiana a Efes. De moment, però, no n'hi ha traces encara, almenys en la recensió occidental (l'alexandrina ho pressuposa en qualificar els efesis de «germans», cosa que xocarà amb la situació amb què es trobarà Pau tot seguit). La missió d'aquests personatges hauria estat una missió anàloga a la de Joan Baptista com a precursor del Messies (Crist).

¹¹ «δια-κατ-ηλέγγετο impf -ελέγχομαι τινα *refute thoroughly* (δια-)» (Zerwick-Grosvenor 415). Es tracta d'un hàpax absolut, tant en els LXX i les altres versions de l'AT com en el NT. La doble prep. marca, d'una banda, que es tracta d'un perfectiu (κατα-) i, de l'altra, que es tracta d'una discussió entaulada entre dues parts (δια-): vegeu Moulton II 301-302.

¹² Mc 9,34; Ac 17,2.17; 18,4.19.28 D; 19,8.9; 20,7.9; 24,12.25.

¹³ Cf. Mt 16,1; 22,19; 24,1; Lc 17,14; Ac 9,39; 10,28 D; 18,28; He 6,17.

B. FUNDACIÓ DE L'ESGLÉSIA D'EFES
(ÀSIA PROCONSULAR)
[B] (19,1-10)

TA [a] 19,1 S'esdevingué que, mentre Apol·lo es trobava a Corint, Pau, després de travessar les regions interiors, anà a Efes i trobà alguns deixebles; **2a** seguidament preguntà adreçant-se a ells: «Per ventura vau rebre Esperit Sant quan creguéreu?»

[b] **2b** Ells li respongueren: «Però..., ni tan sols hem sentit dir que hi hagi Esperit Sant!»

[c] **3a** Insistí tot seguit: «Amb què, doncs, heu estat batejats?»

[d] **3b** Ells li contestaren: «Amb el baptisme de Joan.»

[e] **4** Pau replicà: «Joan va batejar amb un baptisme de penediment, mentre anava dient al poble que donessin l'adhesió al qui venia després d'ell, això és, a en Jesús.»

[e'] **5** En sentir-ho, es batejaren vinculant-se al nom del Senyor Jesús **6** i, en imposar-los en Pau les mans, vingué l'Esperit Sant sobre ells, moment en què es posaren a parlar en llengües, així com a profetitzar.

[d'] **7** (Eren en total els homes adults en qualitat de dotze.)

TO [a] 19,1a Com que en Pau volia per la seva pròpia iniciativa dirigir-se a Jerosòlima, l'Esperit li digué que retornés a la província d'Àsia.

[b] **1b** Després de travessar les regions interiors, arriba a Efes; havent trobat alguns deixebles, **2a** preguntà adreçant-se a ells: «Per ventura vau rebre Esperit Sant quan creguéreu?»

[c] **2b** Ells li respongueren: «Però..., ni tan sols hem sentit dir que rebin alguns Esperit Sant!»

[d] **3a** Insistí: «Amb què, doncs, heu estat batejats?»

[e] **3b** Ells anaven dient: «Amb el baptisme de Joan.»

[f] **4** En Pau replicà: «Joan va batejar amb un baptisme de penediment, mentre anava dient al poble que donessin l'adhesió al qui venia després d'ell, això és, al Messies.»

[f'] **5** En sentir això, es batejaren vinculant-se al nom del Senyor Jesús Messies, a fi d'obtenir el perdó dels pecats, **6** i, en imposar-los la mà en Pau, immediatament irrompé l'Esperit Sant damunt d'ells; el cas és que es posaren a parlar en llengües i a profetitzar.

[e'] **7** (Eren en total els homes adults tants com dotze.)

[c'] **8** Entrà a la sinagoga i es posà a parlar amb valentia, discutint durant tres mesos i tractant de persuadir-los a propòsit del regnat de Déu.

[b'] **9** Com que alguns, però, s'obstinaven i no es deixaven persuadir desacreditant el Camí en presència de l'assemblea, se separà d'ells i segregà els deixebles; des d'aleshores discutia diàriament a l'escola de Tirà.

[a'] **10** Això va durar dos anys, fins al punt que tots els qui habitaven a la província d'Àsia pogueren escoltar el missatge del Senyor, tant jueus com pagans.

[d'] **8** Entrà en Pau a la sinagoga i amb molta energia es posà a parlar amb valentia, discutint durant tres mesos i tractant de persuadir-los a propòsit del regnat de Déu.

[c'] **9a** Alguns d'ells, tanmateix, s'obstinaven i no es deixaven persuadir, desacreditant el Camí en presència de l'assemblea dels pagans.

[b'] **9b** Llavors, en Pau se separà d'ells i segregà els deixebles; des d'aleshores discutia cada dia a l'escola de cert petit tirà, des de les onze hores del matí fins a les quatre de la tarda.

[a'] **10** Això va durar dos anys, fins que tots els qui habitaven a la província d'Àsia pogueren escoltar les paraules del Senyor, jueus i pagans.

19,1-10 En la segona seqüència [B] de la tercera fase de la missió, Lluc narra les vicissituds que portaren a la fundació de l'església d'Efes, la jurisdicció de la qual s'estendrà a l'entera província d'Àsia. Consta de deu (TA) / dotze (TO) moviments estructurats entorn d'un centre bipolar, seguint la figura [a b c d e f // f' e' d' c' b' a'], segons el TO. El TA condensa en el primer moviment [a] el primer i el segon del TO [a b] i redueix en un de sol [b'] l'antepenúltim i el penúltim moviment del TO [c' b'], amb la circumstància agreujant de mencionar en el primer moviment el nom d'Apol·lo, sense que després hi faci cap referència. Segueixo l'estructuració del TO, on tots els moviments han estat demarcats amb la disjuntiva δέ, llevat de l'antepenúltim i el penúltim que han estat delimitats mitjançant la correlació τινές μὲν οὖν αὐτῶν ἐσκληρύνοντο [c'] // τότε ἀποστάς ὁ Παῦλος ἀπ' αὐτῶν [b'], correlació que el TA ha diluït en reduir-la a un sol moviment, ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο... ἀποστάς ἀπ' αὐτῶν [b'].

1a El primer moviment [a] tan sols es conserva íntegre en el TO. El TA substitueix incomprensiblement la invitació que l'Esperit Sant havia adreçat a Pau, perquè fundés l'església d'Àsia i deixés de conduir la missió al seu albir, per una simple referència a l'estada d'Apol·lo a Corint, una referència que no fa al cas.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλῶ (-ῶν P⁷⁴ A^c L 33 pc | Ἀπελλῆν S* 36. 307. 431*. 453. 536. 610. 1175 bo, com en 18,24) εἶναι ἐν Κορίνθῳ TA (P⁷⁴ S A B E Ψ 33. [36]. 181. [307]. 431. [453. 536. 610]. 614. 945. [1175]. 1409. 1678. 1739. 1891. 2344 M lat sy^{ph} sa [bo] arm; Chr Hier Petilianus) | Θέλοντος δὲ τοῦ Παύλου κατὰ τὴν ἰδίαν βουλὴν πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα, εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα ὑποστρέφειν εἰς τὴν Ἀσίαν TO (P^{38vid} D d vg^{ms} sy^{hmg}; Ephr).

1b-2b En el segon moviment [b] (primer encara, segons el TA) ambdues recensions coincideixen a ressenyar la travessia de les regions interiors i l'arribada de Pau a Efes, on prengué contacte amb alguns deixebles autòctons, pertanyents —segons resultarà del diàleg— a un cercle baptista.

1b Παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη [κατ]ελθεῖν εἰς Ἔφεσον TA ([P^{74vid} S A] B [E Ψ 33. 945. 1739. 1891 *pc*] *M lat*) | διελθὼν δὲ τὰ ἀνωτερικὰ μέρη ἔρχεται εἰς Ἔφ. TO (P^{38vid} D d [ro²] sy^{hmg}).

1c-2a καὶ εὐρεῖν τινας μαθητὰς εἶπέν τε πρὸς αὐτοῦς TA (P^{74vid} S A B 33. 36. 453. 945. 1175. 1739. 1891 *al vg co*) | καὶ εὐρὼν τιν. μαθ. εἶπ. πρ. αὐ. TO (D E Ψ H L P S' *M gīg sy^h bo^{ms}*) | καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς P^{38vid} (*sy^p*).

2c-d En el tercer moviment [c] es transcriu la resposta sorprenent (més en el TA que en el TO) del cercle de deixebles a la pregunta de Pau, sobre si havien rebut Esperit Sant. οὐδ' εἶ TA (D^B), en el sentit de «ni que» (Burchard, *ZNT* 52 [1961] 73-82) | οὐδέ TO (D* d), per el-lipsi de ὅτι o bé per error d'un antic copista (Delebecque, *Les deux Actes* 114).

ἔστιν TA (D^D) | λαμβάνουσιν τινες TO (P^{38.41} D* d sy^{hmg} sa).

3a En el quart moviment [d], més ben delimitat en el TO (δέ) que en el TA (τε), Pau els pregunta, desconcertat per llur resposta, sobre la qualitat del baptisme que han rebut. εἶπέν τε TA* (B 36. 453. 614^c. 1175 *pc*, *dixitque* d) | εἶ. τε πρὸς αὐτοῦς TA² (*M vg^{ms} [sy^p sa]*) | εἶπεν δέ TO (D Ψ 945. 1175. 1739. 1891. [2495] *pc*) | εἶ. οὖν 614*. 1505 *pc sy^h* | ὁ δὲ εἶ. P^{41vid.74} S A E 33 *pc bo* | ὁ δὲ Παῦλος πρὸς αὐτοῦς P³⁸.

3b En el cinquè moviment [e] es resol la incògnita. Noteu la correlació entre la pregunta anterior εἰς τί (neutre) i la resposta εἰς τὸ... βάπτισμα.

εἶπαν TA (*dixerunt* d), aor. complexiu | ἔλεγον TO (P³⁸ D), impf. iteratiu.

4 El sisè moviment [f], primer membre del centre bipolar, conté la instrucció catequètica impartida per Pau.

ὁ (Παῦλος) TO (D 36. 242. 323. 453. 522. 945. 1891. 2495 *pc*; Chr) | *om.* TA.

εἰς τὸν Ἰησοῦν TA (P^{38.74} S A B E 614. 1505. 2495 *pc vg sy^h sa^{ms} bo*) | εἰς Χριστόν TO (D, *in Christum* d r) | εἰς τ. Χρ. Ἰησ. H L P S' *M* | εἰς τ. Ἰησ. Χρ. Ψ 945. 1175. 1739. 1891 *pc gīg sy^p sa^{ms}*.

5-6 En el setè moviment [f'], segon membre del centre bipolar, es narren els resultats positius de l'ensenyament impartit per Pau: el baptisme amb Esperit Sant d'aquest cercle de deixebles de Joan i les consegüents manifestacions de glossolàlia i profecia. Noteu la perfecta correspondència entre els dos components d'aquest centre bipolar en el TO: Ἰωάννης ἐβάπτισεν βάπτισμα μετανοίας... εἰς Χριστόν [f] // ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν [f'].

5 (ἀκούσαντες δὲ) τοῦτο TO (P³⁸ D d) | *om.* TA.

τοῦ κυρίου Ἰησοῦ TA | κυρίου Ἰησ. Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν TO ([P^{38vid}] D 257. 383. 614. 1799. 2412 d sy^{h**}; Chr).

6 (ἐπιθέντος) τοῦ Παύλου [τάς] χεῖρας TA (P⁷⁴ S A B [E Ψ] 326. 1241. [1739 *M*]) | χεῖρα τ. Π. TO (P^{38vid} D d dem r s vg^{ms} sa; Ephr).

ἤλθε TA | εὐθέως ἐπέπεσεν TO (P^{38vid} D d r [vg^{ms}]; [PrPr] Hier).

ἐπ' αὐτοῦς TA (D^D), com en Lc 1,12; 15,20 TA; Ac 10,44; 11,15; 19,17; 20,37 | ἐπ' αὐτοῖς D*: (ἐπι)πίπτω ἐπί + dat., com en Ac 8,16; 11,15 D; 20,10 D (*pace* Delebecque, *Les deux Actes* 114).

(ἐλάλουν) τε TA | δέ D (*loquebantur* d). Alguns testimonis occidentals ([p vg^{ms}] sy^{hmg}) insereixen entre γλώσσαις i καὶ ἐπροφήτευον una glossa inspirada en l'Co

12,10; 14,26.28: καὶ ἐπεγίνωσκον ἐν ἑαυτοῖς ὥστε καὶ ἐρμηνεύειν ἑαυτοῖς: τινὲς δὲ (cf. Clark, *Acts* 122; B.-L. I 192; II 132; Delebecque, *Les deux Actes* 114-115).

7 El vuitè moviment [e'] constitueix un parèntesi, on es recorda el component jueu d'aquest grup baptista: base 12. No hi ha variants.

8 En el nové moviment [d'] es comprova la llarga discussió mantinguda per Pau amb els jueus en llur sinagoga.

(εἰσελθὼν δὲ) ὁ Παῦλος TO (D d gig s vg^{mss} sy^p aeth) | om. TA.

ἐν δυνάμει μεγάλης (ἐπαροησιάζετο) TO (D d sy^{hmg}) | om. TA.

τὰ (περὶ τῆς βασιλείας) S A E H L P S' 33. 1739 M | om. l'art. TA/TO (B D Ψ 1175. 1891^c pc).

9a-b En el desè moviment [c'] es constata l'obstinació d'alguns jueus que desacrediten el Camí davant l'assemblea dels pagans; el TA el fusionarà amb el següent moviment [b'], considerant-ho com un sol període.

ὡς δὲ τινες TA (*ut vero quidam eorum cum* d: hibridació de TA i TO [*eorum*]) | τινὲς μὲν οὖν αὐτῶν TO (D [gig sy^p]).

(τοῦ πλήθους) τῶν ἔθνων TO (D E 103. 876. 1765 d sy^{p,h**} arab) | om. TA.

9c L'onzè moviment [b'] conté la rèplica de Pau al descrèdit de què ha estat objecte per part dels jueus: separació dels deixebles i represa de la discussió en el si d'una escola pagana. Noteu la correspondència: εὐρεῖν/-ὼν τινας μαθητάς [b] // ἀφώρισεν τοὺς μαθητάς [b'].

τότε (ἀποστάς) TO (D d x sy^{p,h**} arab) | om. TA.

(ἀποστάς) ὁ Παῦλος TO (D d sy^p aeth arab) | om. TA.

καθ' ἡμέραν TA, «diàriament» | τὸ καθ' ἡμέραν TO (D 181. 383. 614. 913. 1108. 1518. 1611. 1838. 2138. 2147. 2412. 2495; Chr), «cada dia».

Τυράννου TA (P⁷⁴ S A B 323. 945. 1739. 1891. 2344 p r vg^{ww,st} co), nom propi | τυραννίου [-ννου] τινός TO (D [E] H L P S' Ψ 181. 614. 1409. 1898 [M a c, *tyranni cuiusdam* d dem e gig ph w vg^{mss,cl} sy^{p,h} arm*]; Beda Chr).

ἀπὸ ὥρας ·ε· ἕως [ὥρας] δεκάτης TO (D 257. 383. [614. 1409]. 1799. 2147. 2401². 2412 b d gig w vg^{mss} sy^{h**}; Ambr) | om. TA.

10 Finalment, en el darrer moviment [a'] es comprova la llarga durada d'aquesta discussió i el seu enorme ressò: tots els habitants de la província d'Àsia, vers on l'Esperit Sant havia enviat Pau, pogueren escoltar el missatge del Senyor. Noteu la perfecta correspondència en D05 entre εἰς τὴν Ἀσίαν [a] i πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν Ἀσίαν [a'].

ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου, Ἰουδαίους τε καὶ Ἑλληνας TA (D^D) | ἕως πάντες οἱ κατοικοῦντες τ. Ἀ. ἤκουσαν τοὺς λόγους τ. κ., Ἰουδαῖοι καὶ Ἑλληνες TO (D* [d e sy^p]).

c o m e n t a r i

La segona seqüència [B] de la tercera fase de la missió consta de deu moviments, segons el TA, formant la figura *a b c d e // e' d' c' b' a'*, o de dotze, segons el TO, constituint la figura *a b c d e f // f' e' d' c' b' a'*. Segueixo l'estructuració de la recensió occidental. En una primera sèrie de sis moviments que culminen en el primer pol del centre bipolar [a-f] es desgrana el diàleg de Pau amb el grup de deixebles amb qui entrà en contacte en arribar a Efes. En la segona sèrie, igualment de sis moviments a partir del segon pol del centre bipolar [f'-a'], es descriu la constitució i formació de l'església cristiana d'Efes i la seva projecció a l'entera província d'Àsia.

1. *L'Esperit Sant invita Pau a desistir d'anar a Jerosòlima i tornar a la província d'Àsia*
[a] (19,1a)

19,1a El contingut del primer moviment [a] és molt diferent segons es llegeixi des de l'òptica de la recensió alexandrina o de l'occidental. El text alexandrí fusiona en un sol moviment el que en l'occidental es desenvolupa en dos moviments i es limita a comprovar que Pau féu la travessia cap a Efes mentre Apol·lo es trobava a Corint, una dada que, si bé enllaça amb l'estada d'aquest personatge a Grècia descrita en la seqüència anterior, no aporta res de nou pel que fa al desenvolupament de la present. El text occidental, al seu torn, inicia la segona seqüència amb la comprovació de dues decisions que porten a direccions diametralment oposades, la de Pau, el qual per pròpia iniciativa ha decidit de tornar a Jerosòlima per tal de visitar altre cop la comunitat creient (cf. 18,22), dirigint-se, per tant, cap a l'Est, vist des de les regions de Galàcia i Frígia que està travessant (cf. 18,23), i la de l'Esperit Sant, el qual intenta dissuadir Pau de prendre la iniciativa de la missió mostrant-li, com a contraproposta, que ha arribat el moment d'encetar la missió a la província d'Àsia, dirigint-se cap a l'Oest.

Recordem que l'Esperit Sant havia impedit que Pau «prediqués a ningú (μηδενί D) el missatge de Déu a la província d'Àsia», quan travessava aquestes mateixes regions interiors (16,6), al començament de la segona fase de la missió, i que el mateix Pau no va accedir als precs dels jueus, perquè restés per més temps a Efes quan hi passà per primera vegada (cf. 18,20), prometent-los que hi tornaria «quan Déu ho volgués» (τοῦ θεοῦ θέλοντος, 18,21). El text occidental sembla fer-hi referència ara —atesa la proximitat d'aquests dos passatges— en emprar el mateix verb, però per a expressar la decisió contrària: «Com que en Pau volia (Θέλοντος δὲ τοῦ Παύλου) per la seva pròpia iniciativa dirigir-se a Jerosòlima, l'Esperit li digué que retornés a la província d'Àsia.» «L'Esperit», amb article i amb una marca d'alteritat («digué»), és l'Esperit profètic¹ que

¹ Vegeu l'«Excursus sobre el uso lucano del término πνεῦμα», dins *El camino de Pablo* 156ss.

intenta una i altra vegada de reconduir la missió, impedit que Pau la condueixi al seu albir. No és la primera vegada (cf. 16,6.7; 17,15b-c D), i tampoc no serà malauradament la darrera. En aquesta ocasió, tanmateix, Pau li'n farà cas.

2. *Pau topa amb una comunitat de deixebles que no han rebut Esperit Sant*
[b-c] (19,1b-2)

1b-2b «Després de travessar les regions interiors, arriba a Efes»: el present històric «arriba» (ἔρχεται) de la recensió occidental, a diferència de l'aorist «anà»/«davallà» ([κατ]εἰλθεῖν) de l'alexandrina, més narratiu², confereix solemnitat a la seva arribada³. En ambdues recensions es comprova que Pau, en arribar a Efes, «trobà/havent trobat alguns deixebles», indicant-se que topà amb una comunitat de deixebles de la qual no tenia notícies, ja que la primera vegada que passà per Efes discutí tan sols amb «els jueus» a la sinagoga (cf. 18,19). La sorpresa de Pau de trobar-se amb una comunitat creient no fundada per ell es manifesta en la pregunta que els adreça: «Per ventura (εἶ)⁴ vau rebre Esperit Sant quan creguéreu?» La pregunta de per si mateixa revela diverses coses: *a*) que la comunitat amb la qual Pau ha topat es considera una comunitat *creient* («deixebles»), *b*) que, per consegüent, han estat *batejats* i *c*) que Pau no hi ha notat els trets que caracteritzen una comunitat que ha fet l'experiència de l'Esperit Sant, altrament no els hauria formulat la pregunta.

2c-d La resposta divergeix de l'una a l'altra recensió. Segons el text alexandrí, aquests deixebles responen a Pau que «ni tan sols hem sentit a dir que hi hagi Esperit Sant», és a dir, que no en tenen cap mena de noció. Això pressuposaria que la base de la comunitat de deixebles és pagana i que, si bé hom els ha instruïts a propòsit de la persona de Jesús, no han estat informats sobre l'existència (ἔστιν) de l'Esperit Sant que consagra el cristià en el moment de rebre el baptisme amb Esperit Sant. El text occidental no és tan categòric: tenen noció, sí, de l'existència de l'Esperit, però no han sentit dir que «rebin alguns Esperit Sant», posant l'accent sobre el verb «rebre» que figurava en la pregunta (ἐλάβετε // λαμβάνουσιν). Segons aquesta recensió, els deixebles haurien estat batejats, però no amb Esperit Sant, com s'explicitarà tot seguit.

² El TA construeix, amb bon grec (cf. Zerwick, *Graecitas*, § 389 i n.), un període encapçalat per ἐγένετο i dos inf. ([κατ]εἰλθεῖν... καὶ εὐρεῖν), seguit immediatament d'un segon verb en temps personal (εἶπέν τε), mentre que el TO coordina dos períodes, l'un en temps pr. i l'altre en aor. (διελθὼν... ἔρχεται... καὶ εὐρῶν... εἶπεν)

³ La primera vegada Lluç emprà l'aor. κατήντησαν TA / καταντήσας D (19,19).

⁴ Si bé εἶ s'empra usualment en qüestions indirectes, els LXX i el NT l'empren també en discurs directe: cf. Zerwick, *Graecitas*, § 401.

3. *Abans de l'arribada de Pau hi havia a Efes una comunitat baptista*
[d-e] (19,3)

3a-b La sorpresa de Pau, més remarcada en la recensió occidental que en l'alexandrina⁵, va en augment. No té dubtes que es tracta d'una comunitat de batejats, però no sap amb quin baptisme (εἰς τί, instrumental)⁶ han estat batejats. És ben sabut que en el judaisme hi ha moltes menes de baptismes. Pau vol saber amb exactitud quin baptisme han rebut, per tal d'indagar quines són les notes constitutives d'aquella comunitat.

3c-d La resposta, segons el text alexandrí, la hi donen els deixebles conjuntament: «Els li contestaren (εἶπαν, aorist complexiu): “Amb el baptisme de Joan.”» En canvi, segons l'occidental, la formulen un rere l'altre (οἱ δὲ ἔλεγον, imperfet iteratiu), personalment, sense deixar traslluir que constitueixin un cos comunitari més o menys compacte. Simplement han rebut el baptisme de Joan, en senyal d'esmena per llurs pecats, però sense anar més enllà.

4. *Pau instrueix la comunitat de deixebles sobre l'adhesió*
a Jesús com a Messies
[f] (19,4)

4 Hem arribat al primer pol del doble centre de la seqüència, on desemboca la indagació precedent. Les discrepàncies entre les dues recensions continuen essent notables. La primera part, però, de la rèplica/instrucció de Pau és comuna a ambdues. El baptisme de Joan —Pau els informa— era un baptisme de peneument, de ruptura amb el passat pecador. Però Joan anava més enllà, car «anava dient (λέγων, participi present iteratiu)⁷ al poble», això és, mentre batejava un a un els membres que constituïen el col·lectiu d'Israel, «que donessin llur adhesió (ἵνα πιστεύσωσιν)», personal i comunitària, «al qui venia després d'ell». Les diferències es palesen en el moment de definir a qui han de donar l'adhesió. El text alexandrí aclareix —en el si d'una explicativa— que l'han de donar «a en Jesús» (τοῦτ' ἔστιν εἰς τὸν Ἰησοῦν), amb article anafòric, pressuposant-se així que Pau ja s'havia assabentat que havien rebut informació precisa sobre la persona de Jesús (cf. 18,25b TA: τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, igualment amb article). Encara que indirectament, es dedueix d'això que fou Apol·lo qui els impartí la instrucció i els administrà el baptisme de Joan, l'únic baptisme que ell coneixia (cf. 18,25c). La recensió occidental, en canvi, aclareix que l'adhesió l'han de donar

⁵ εἶπέν τε TA, unint estretament la nova pregunta de Pau amb la resposta anterior; εἶπεν δέ TO, creant una disjunció entre la resposta anterior i la nova pregunta.

⁶ «εἰς for ἐν instr.» (Zerwick-Grosvenor 415 i *Graecitas*, § 101). La mateixa construcció reapareix en la resposta (v. 3b).

⁷ Cf. Mateos, *Aspecto verbal*, § 360.